

İsrail'in Ortadoğu Stratejisi: Coğrafya ve Su Kaynaklarına Hâkimiyet

Dünyanın en kurak ve jeopolitik açıdan en karmaşık bölgelerinden birinde su doğal bir kaynaktan çok daha fazlasıdır. Ortadoğu'da küçük ama askeri ve teknolojik açıdan gelişmiş bir devlet olan İsrail rejimi, jeopolitik kararlarını şekillendirmede coğrafyanın kritik önemini uzun zamandır kabul etmektedir. Tim Marshall'ın kitabı Coğrafya Tutsakları'nda coğrafi kısıtlamaların ve fırsatların genellikle bir ulusun stratejik davranışlarını belirlediğini savunmaktadır. İsrail'in komşu bölgelere özellikle Golan Tepeleri, Batı Şeria ve Güney Lübnan'a yönelik politikaları, coğrafyayı etkili bir şekilde kullanma ve bölgedeki önemli su kaynaklarına hâkim olma isteğinin bir tezahürüdür. İsrail'in yayılcı politikaları, güvenlik doktrinleri ve bölgesel ittifakları, kritik su kaynakları üzerinde kontrolü sağlama ve coğrafyayı kendi güvenliği lehine dizayn etme yönündeki uzun vadeli bir vizyonunu yansıtmaktadır.

Coğrafi ve Hidrolojik Bağlam

İsrail, dünyada kişi başına düşen yenilenebilir su miktarının en düşük olduğu bölgelerden birinde yer almaktadır. Ülkenin üç ana tatlı su kaynağı bulunmaktadır: Celile Denizi (Taberiye Gölü), Dağ Akiferi ve Kıyı Akiferi (Yarkon-Taninim). Ancak bu kaynaklar aşırı kullanımı, kirlilik ve iklim değişikliği nedeniyle büyük bir baskı altındadır. Sorunu daha da kötüleştiren şey, bu su sistemlerinin doğal yenilenme oranlarını aşan hızlı nüfus artışı ve tarımsal taleplerdir.

Çevredeki ülkeler, Lübnan, Suriye, Ürdün ve Filistin toprakları aynı su kaynaklarının çoğuna, özellikle de Ürdün Nehri ve kollarına bağımlıdır. Yermuk ve Litani Nehirlerini de içeren bu nehir sistemi, bölgedeki stratejik açıdan en hayati hidrolojik arterlerden birini temsil etmektedir. Böyle bir bağlamda, suya erişim ve suyun kontrolü yalnızca bir iç politika meselesi değil aynı zamanda ulusal güvenliğin kritik bir unsurudur.

Tim Marshall, kurak coğrafyayla sınırlı ulusların, yaşam hatlarını güvence altına almak için sıklıkla agresif politikalar benimsediğini savunuyor. İsrail'in coğrafi sınırlamaları ve potansiyel su kıtlığı, onu suya erişimi güvence altına almayı amaçlayan saldırgan politikalara başvurmasına neden oluyor.

Ürdün Nehri Havzasının Stratejik Kontrolü

Ürdün Nehri, Levant'ta jeopolitik bir fay hattıdır. Hermon Dağı'ndan Celile Denizi'ne akarak Ölü Deniz'e dökülen nehir, İsrail, Ürdün ve Filistin toprakları için ana su kaynağıdır. Nehrin kaynakları siyasi açıdan hassas bölgelerden geçmektedir: Hasbani Nehri Lübnan'dan, Baniyas Nehri Golan Tepeleri'nden (Suriye) ve Dan Nehri İsrail'den doğar.

İsrail, Ürdün Nehri'nin kaynaklarını güvence altına almaya uzun zamandır öncelik vermiştir. 1964'te Arap devletleri İsrail'i sudan mahrum bırakmak için bu kaynakları yönlendirmeye çalıştığında gerginlik doruğa ulaşmış ve İsrail'i askeri harekât başlatmaya yöneltmiştir. Bu olay, suyun bir savaş nedeni haline geldiği açık bir dönüm noktası olmuştur. Ayrıca, 1964'te tamamlanan Ulusal Su Taşıyıcısı (Kinneret-Negev Kanalı) da dâhil olmak üzere İsrail'in su altyapısı, Ürdün Nehri'nden güneye su taşımak için özel olarak tasarlanmıştır. Bu, Necef Çölü gibi kurak bölgelerin tarımsal ve demografik olarak genişlemesini sağlamıştır. Bu havzanın kontrolü, İsrail'in hayatta kalmasını ve gelişmesini garanti altına alırken, komşularının manevra kabiliyetini de sınırlandırıyor.

Golan Tepeleri: Su ve Güvenliğin Merkezi

1967 Altı Gün Savaşı'nda Suriye'den ele geçirilen ve daha sonra İsrail tarafından işgal edilen Golan Tepeleri, genellikle bir güvenlik tamponu olarak gösterilir. Ancak su açısından önemi göz ardı edilemez. Bölge, Celile Denizi'ne akan su yoluyla İsrail'in tatlı su arzının %30'una kadarını sağlar. Golan'ın engebeli arazisi, hem askeri savunma hem de su kaynaklarının kontrolü için coğrafi bir avantaj sağlar. Golan'ın

kaybedilmesi, yalnızca bir güvenlik boşluğu oluşturmakla kalmaz, aynı zamanda İsrail'in su egemenliğini de tehlikeye atar.

İsrail'in uluslararası baskılara rağmen Golan'ı geri verme konusundaki isteksizliği, coğrafya ve kaynak kaygılarının diplomatik girişimlerden nasıl daha önemli olduğunu göstermektedir. Trump yönetiminin 2019 yılında Golan üzerindeki İsrail egemenliğini tanıması, bölgeyi İsrail'in uzun vadeli stratejik planlamasına daha da yerleştirdi.

Batı Şeria ve Dağ Akiferi

Hem İsrail hem de Batı Şeria topraklarının altında bulunan Dağ Akiferi, bir diğer önemli kaynaktır. Batı, doğu ve kuzey olmak üzere üç havzaya ayrılır. Batı havzası en verimli havzadır ve büyük ölçüde Batı Şeria'nın altındadır, ancak İsrail su kaynaklarının %80'inden fazlasını çıkarmaktadır. İsrail'in 1967 işgalinden bu yana sürdürdüğü karmaşık izin sistemi ve altyapı kontrolü nedeniyle Filistinlilerin erişimi ciddi şekilde kısıtlanmıştır.

Birçok insan hakları örgütü ve hidrologa göre, İsrail'in Batı Şeria'daki su kaynakları üzerindeki kontrolü hem insani bir endişe hem de jeopolitik bir stratejidir. İsrail, akifer üzerindeki kontrolünü sürdürerek yerleşimleri için su güvenliğini sağlarken, Filistinlilerin tarımsal ve kentsel gelişimini kısıtlamaktadır.

Güney Lübnan ve Litani Nehri

Güney Lübnan'daki Litani Nehri, İsrail tarafından doğrudan kontrol edilmese de stratejik bir ilgi odağı olmuştur. 1982 Lübnan Savaşı ve ardından gelen işgaller sırasında, Lübnan'da İsrail'in nehrin sularını başka yöne çevirmeyi planladığına dair iddialar ve endişeler vardı. Böyle bir yönlendirme kesin olarak kanıtlanmamış olsa da, Litani yakınlarındaki İsrail askeri varlığı, nehrin stratejik önemini vurgulamaktadır.

Nehirlerin az olduğu ve akiferlerin tartışmalı olduğu bir bölgede, İsrail askeri, teknolojik ve politik araçlarını temel hidrolojik varlıkları güvence altına almak için kullanmıştır. İster Golan Tepeleri'nin işgali, ister Batı Şeria'daki altyapı üzerindeki hakimiyet, isterse Lübnan sınırına yakın stratejik konumu olsun, İsrail her zaman coğrafi kısıtlamalarının ve fırsatlarının farkında olarak hareket etmiştir. Gelecekteki bölgesel barış yalnızca siyasi müzakerelere değil, aynı zamanda paylaşılan su kaynaklarının adil ve sürdürülebilir yönetimine de bağlı olacaktır.